

Tilburg University

Brug met de samenleving

Metze, T.A.P.

Publication date:
2014

Document Version
Peer reviewed version

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Metze, T. A. P. (2014). *Brug met de samenleving: voorstudie social innovation @ TiU*. Tilburgse School voor Politiek en Bestuur (TSPB).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

2014

menleving:
ation@TiU

Brug met de samenleving:
voorstudie social innovation@TiU

Inhoud

Introductie	2
Werkwijze	4
1. Het Tilburgse verhaal van social innovation	4
Definities van social innovation: brug tussen wetenschap en samenleving.....	5
Oriëntatie: Wetenschap of maatschappij	10
2. Benadering en methoden.....	17
Agendering van onderzoeksvragen.....	17
Onderzoeksteam.....	19
Methoden.....	20
Reflectie op methoden	21
3. Financiering	24
4. Relatie met onderwijs	25
5. Conclusie: social innovation brug met de samenleving.....	26
Referenties.....	32
Bijlagen.....	34
Bijlage 1 Geïnterviewden.....	34
Bijlage 2 Interviewvragenlijst.....	35
Bijlage 3 Codes in Atlas.ti	36

Dit rapport is tot stand gekomen in opdracht van Prof. dr. Roel In 't Veld, voorzitter van de Task Force Social Innovation en bijzonder hoogleraar Sustainability and Governance aan Tilburg University.

Introductie

Social innovation is onder meer gedefinieerd als: “*new ideas (products, services and models) that simultaneously meet social needs and create new relationships or collaborations. In other words, they are innovations that are both good for society and enhance society’s capacity to act*” (Murray, Caulier-Grice, & Mulgan, 2010). In ieder geval is het Engelse “social” beter te vertalen als maatschappelijk dan als sociaal. TiU heeft de ambitie om niet alleen de samenleving te begrijpen (Understanding Society) maar gaat er ook vanuit dat de kennis die zij produceert tot handelingsperspectieven voor die samenleving moet leiden (uit: position paper Social Innovation@TiU). De TiU gaat daarbij verder dan puur valoriseren, waarbij kennisproductie en toepassing strikt gescheiden zijn, maar experimenteert ook met maatschappelijke innovatie waarbij op transdisciplinaire wijze kennis en handelingsperspectieven – ofwel *phroneses* – wordt geproduceerd.

Tilburg University heeft op een aantal terreinen alliantie opgebouwd en ervaring met langdurige samenwerking binnen verschillende disciplines en met maatschappelijke partners. De Academische Werkplaatsen van Tranzo zijn een aansprekend voorbeeld, maar lang niet het enige. Zo organiseert de TiU *practice seminars* georganiseerd, *law clinics* en *living labs*. In dit soort werkvormen participeren reflectieve onderzoekers en *science practitioners*, en reflectieve praktijkmensen - *reflective practitioners* (Schön 1983). Zij leggen verbindingen tussen wetenschap en praktijk en brengen drie soorten kennis bij elkaar: wetenschappelijke kennis, professionele kennis en ervaringskennis over de behandelde vraag(stelling).

Academische werkplaatsen, *practice seminars*, *law clinics*, *living labs* en andere duurzame, langjarige samenwerkingsverbanden geven de (samenwerkings-) praktijk opnieuw vorm, maar zijn op zich ook een bron van kennis en een in zichzelf lerend systeem. De onderzoeksscholen en instituten van TiU onderhouden allemaal systematische en goede relaties met hun marktpartijen en doen dat niet alleen met fundamenteel onderzoek, maar ook via strategisch/toepassingsgericht en toegepast/valoriserend onderzoek. TiU sluit met deze “Tilburgse Methode” aan bij de meeste recente inzichten voor wat betreft innovatief onderzoek. Dit onderzoek is onder meer gekenmerkt door samenwerking, symbiotische netwerken, en *crossboundary learning* (uit: position paper Social Innovation @ TiU).

De vraag is in hoeverre onderzoekers van de TiU deze Tilburgse methoden structureel toepassen, en of er overeenkomsten zijn te vinden - en verschillen te verklaren zijn - in de gebruikte methoden. Daarvoor is een forse onderzoekinspanning voorzien. In deze voorstudie gaan we na, wat er binnen TiU al is opgeschreven en verkend omtrent de gebruikte methoden. Daarom hebben we een korte en systematische verkenning van vormen van studies over Social Innovation – en met name over de gebruikte methodieken - uitgevoerd. Voor deze voorstudie was de leidende vraag in welke mate de samenwerking met de samenleving plaatsvindt en wanneer daarbij – *volgens de onderzoekers zelf* - sprake is van maatschappelijke innovatie. De deelvragen zijn:

1. Wat is de eigen definitie van *social innovation* is, en wat is de gemene deler daarbij.
 - a. Hierbij hoort ook het inzicht wat de oriëntatie van het onderzoek en de onderzoekers is: wetenschap of samenleving (en voor welke onderwerpen)?
 - i. Waar werken onderzoekers vooral: op de universiteit of zijn zij vooral aanwezig bij maatschappelijke partners voor data-verzameling?
 - ii. Zijn er verschillen tussen AIO's, UD's, UHD's en hoogleraren wat betreft die oriëntatie?
 - iii. Wie beschouwen onderzoekers als hun *peers*?
 - b. Hierbij hoort ook inzicht in wat respondenten geen social innovation vinden.
2. De onderzoeksmethoden:
 - a. Wat is de manier van agenderen van onderzoeksonderwerpen: wie stelt de onderzoeksvragen op, zowel voor eerste geldstroom als voor tweede en derde geldstroom onderzoek?
 - b. Welke onderzoeksaanpak noemen respondenten social innovation, of dragen bij aan social innovation?
 - c. Wat is de manier waarop en de mate van samenwerking met maatschappelijke partners tijdens het onderzoek: zijn er science practitioners, of practitioners in science; of is er tijdens het onderzoek

- een strikte taakverdeling tussen onderzoekers en maatschappelijke partijen?
- d. Wat is de door de onderzoekers beoogde manier van kennisvalorisatie tijdens en na afronding van het onderzoek?
 - e. Is er reflectie op en zijn er aanpassing van de onderzoeksmethoden tijdens en na onderzoeksprojecten, en gebeurt dit samen met maatschappelijke partners?
3. Welke vormen van financiering zijn er en in hoeverre is er sprake van cofinanciering en clustering van middelen?
4. Op welke wijze is het onderzoek verbonden aan het onderwijs (of vice versa)?

Werkwijze

In de voorliggende voorstudie is in korte tijd op inductieve wijze onderzocht wat voor onderzoek dat door onderzoekers zelf getypeerd is als *social innovation* er op dit moment bij Tilburg University gebeurt, en welke methoden onderzoekers daarbij gebruiken. De voorstudie geeft inzicht in de voor de *Task Force Social Innovation* zichtbare onderzoeksgroepen. Uiteraard zullen er binnen TiU meerdere onderzoeksgroepen werken met vormen van maatschappelijke innovatie. Deze studie is uitdrukkelijk een voorstudie en pretendeert niet compleet te zijn. Om op systematische wijze deze verkenning uit te voeren en in beeld te krijgen wat er binnen de bij de task force bekende onderzoeksgroepen gebeurt, hebben we op twee manieren data verzameld: via de websites en documenten van de onderzoeksgroepen en door 15 interviews met 17 personen (zie bijlage 1). Om de onderzoeksvraag en deelvragen te kunnen beantwoorden, zijn de documenten en interviews gecodeerd in Excel en in Word en voor een deel in de coderingssoftware atlas.ti (zie bijlage 4 voor code-list).

1. Het Tilburgse verhaal van social innovation

Is er een Tilburgs verhaal van social innovation? Wat is dat verhaal? In deze paragraaf maken we een klein begin met het verhaal over social innovation in Tilburg. Historisch gezien, is er een duidelijke relatie met de samenleving te leggen. Zoals Prof. dr. Ton Wilthagen tijdens de opening van het academisch jaar 2013 - 2014 maar ook in het interview, benadrukte:

“Het is typisch Tilburg, want de oprichters van de universiteit wilden al aan de ene kant efficiëntie en nauwkeurigheid ontwikkelen, maar aan de andere kant ook nagaan wat we daar dan van vinden - structureel, niet alleen een mening. Cobbenhagen wilde al een brug slaan tussen het economische en het ethische. Het moest win-win zijn, waarbij het dus ook de maatschappij verder helpt”.

Wilthagen verwijst hierbij naar de uitspraak van Cobbenhagen die stelde: *“Is hetgeen economisch juist is, ethisch geoorloofd? (...) de erkenning van het verband tussen economieën ethiek ligt in de opzet der Tilburgse hogeschool ten duidelijkste uitgesproken.”*¹ In deze uitspraak legt Cobbenhagen een verband tussen de wetenschappelijke en normatieve vragen in de samenleving, die in Tilburg beide aan de orde zijn.

Definities van social innovation: brug tussen wetenschap en samenleving

De meeste respondenten zien in social innovation de brug met de samenleving. Ondanks dat de respondenten en de onderzoeksprogramma's verschillende accenten leggen bij het begrip social innovation, laat onze verkenning zien dat de relatie met de samenleving en de maatschappelijke waarde wel door allen is genoemd (en gewaardeerd). In de *word cloud* (zie figuur 1) - die gebaseerd is op een *wordcrunch* van de omschrijvingen van social innovation² door de 17 respondenten - zijn de termen maatschappij; maatschappelijke; interactie; innovatie; onderzoek; universiteit en mensen vaak gebruikt.

¹ M.J.H. Cobbenhagen, Het economisch hoger onderwijs, in, id., De Tilburgse Hogeschoolgemeenschap. Tilburg: W. Bergmans, 1945, p. 15.

² De uitspraken over social innovation zijn bij elkaar gezet. De woorden social(e) en innovation zijn voor de telling verwijderd, evenals de woorden “wel” en “bv”. Deze tekst is in wordle software gemaakt <http://www.wordle.net/>. Daarin wordt een telling van de woorden gebruikt om te visualiseren wat meest gebruikte woorden zijn.

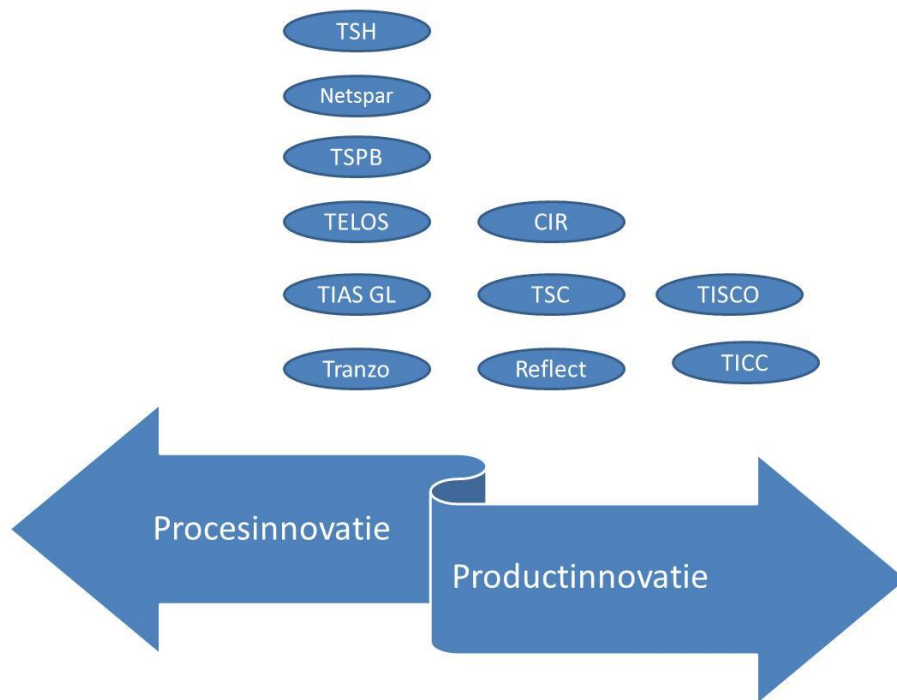
Wat betreft het soort innovaties is er een spectrum te onderscheiden van productinnovaties en procesinnovatie ³. Waarbij voor de ene respondent wetenschappelijke kennis de “product-innovator of technologie-innovator” is waardoor in de samenleving veranderingen optreden. Voor anderen gaat sociale innovatie voornamelijk om een proces waarbij co-creatie van kennis plaats vindt met maatschappelijke actoren. In het midden van dit spectrum vallen product en procesinnovatie samen en vindt door of in innovatieve processen een innovatie van producten plaats (zie figuur 2).

Van Ewijk: *“Als het leidt tot een innovatie: een verandering of verbetering van je product, bij bedrijven en in de overheid. De wetenschap biedt de kennis”*.

Meeus: *“Juist door innovatieve processen komen productinnovaties tot stand”*.

Mommaas: *“Zaken op een nieuwe manier organiseren. Dat kan gaan over de relatie tussen politiek en maatschappij, dat kan gaan over sectorale indelingen, over de relatie tussen universiteit en maatschappij. Dat kan ook gaan over verdienmodellen, want economie is ook een organisatievorm. Het gaat steeds over innovaties in de manier waarop dingen georganiseerd worden.”*

³ Daar kan nog systeeminnovatie aan toegevoegd worden (zie bijvoorbeeld Rotmans et al 2001; Grin en van Staveren 2007; Sorenson and Torfing 2012).

*Figuur 2: Spectrum van innovaties@ TiU**

**dit is een globale indeling met accentverschillen, uiteraard doet deze geen recht aan individuele projecten van de onderzoeksgroepen. TISCO is niet gesproken. Dit is op basis van informatie op de website. TSH is Departement van Cultuur.*

Naast deze dimensie van social innovation, kwam uit de gesprekken ten tweede naar voren dat bij social innovation onderzoekers altijd een brug slaan tussen fundamenteel en toegepast onderzoek en dat een universiteit dit beide in huis moet hebben⁴. Bovendien vraagt social innovation om multidisciplinair onderzoek, zeker als het erop gericht is om maatschappelijke innovaties te ontwikkelen en vraagstukken uit de samenleving van handelingsperspectieven te voorzien.

Garretsen: “Het multidisciplinaire is vooral belangrijk als je werkt aan social innovation. Dan zijn het nooit vraagstukken die vanuit een discipline, of vanuit een type kennis kunnen worden beantwoord. Er lopen bij Tranzo ook allerlei verschillende disciplines rond (psychologie, sociologie, politicologie,

⁴ Vermeulen: “Social innovation netwerk kan ruimte bieden voor meer fundamentele wetenschappers en meer toegepaste wetenschappers om elkaar te ontmoeten en verbindingen te leggen. Er zijn verschillende typen mensen.”

Wilthagen: “Social innovation is niet alleen fundamenteel onderzoek doen en artikelen publiceren, maar met de verkregen kennis ook iets doen”.

Van den Herik: “Fundamenteel en toegepast onderzoek uit verschillende domeinen kunnen elkaar ook ondersteunen in theorievorming e.d..”

verschillende soorten economie, etc). Want complexe maatschappelijke problemen moet je bijna altijd vanuit meerdere kanten bekijken.”

Echter, de respondenten variëren in de mate waarin zij vinden dat wetenschappelijke specialisatie nodig is voor *social innovation*. Alle respondenten houden vast aan de noodzaak van specialisatie van wetenschappers, maar voor sommigen is juist de multidisciplinariteit de specialisatie⁵.

Maes: *“Vanuit de eigen academische hoogwaardigheid moet je gevonden worden want je bent expert in bepaalde dingen waar de buitenwereld nood aan heeft. We worden liever vanuit eigen kracht gevonden dan dat we het echt moeten verkopen.”*

Opvallend is, dat in meerdere gesprekken op de vraag naar wat geen social innovation is, een scherpe afbakening plaats vindt tussen wetenschappelijk onderzoek en het werk van consultants.

Mommaas: *“Het is meer dan consultancy, want het is wetenschap eigen. Maar het is ook meer dan alleen onderzoek doen, want je doet het echt samen. Het is co-creatie”*⁶.

⁵ Hendriks en Van Gestel: Vragen die een cruciale rol in de samenleving spelen, en niet alleen het grote thema, maar ook hoe je het aanvliegt. (bv. niet alleen “gezonder worden” (vanuit technologisch/economisch perspectief), maar ook hoe gebruikers dat zullen gaan ervaren Garretsen: “Je koppelt social innovation aan technologische innovation. Die technologische innovation is soms ook wel monodisciplinair, die heb je gewoon heel hard nodig, maar het toepassen daarvan in de context, dat wordt per definitie multidisciplinair. Dus die monodisciplinaire kennis heb je nodig, maar dat moet dan op een gegeven moment samen worden gebracht”.

⁶ Meeus: “Universiteiten zijn geen consultants. Ze produceren geen *actionable knowledge*. Ze gebruiken 100,000 cases, maar kennen die dan in minder detail/hebben er minder ervaring mee en vormen niet de gesprekken met de boardroom. Terwijl management consultants dat wel doen, en 20 cases in detail kennen, maar dan weer niet rapporteren. Consultants hebben als taak om voor meer geld te zorgen. Universiteiten zijn gericht op het vergaren van kennis, wat ook de omzet van een individueel bedrijf juist zou kunnen verlagen. Consultants zien meer van de maatschappelijke realiteit.”

Universitaire onderzoekers zien dat niet, want die zijn bezig op een andere schaal.

Van den Born: “Valorisatie is het praktisch relevant maken en zorgen dat de maatschappij er iets mee kan, maar daarbij moet het wel wetenschappelijke waarde hebben, want anders had het net zo goed consultancy kunnen zijn”.

Overigens zeiden de meeste respondenten dat technologische innovaties niet makkelijk te onderscheiden zijn van maatschappelijke innovaties: ze ontstaan in interactie met elkaar.

Meeus: Technologische ontwikkeling gebeurt meestal alleen als er dragers zijn om iets te doen met een bepaald concept. Er is een logische link tussen maatschappelijke, technologische en organisatorische ontwikkeling. Wat precies wat veroorzaakt is vaak helemaal niet precies te duiden.

Tilburg is wel meer gericht op de gedragskant, de sociale kant, dan bijvoorbeeld de TU Eindhoven (o.a. Meeus). Daarbij merken sommige respondenten ook op dat technologische innovaties vaak tot maatschappelijke innovaties leiden, maar dit andersom niet altijd zo is. Van de andere kant is ook te stellen dat het innovatieve karakter van een product alleen in een context begrepen kan worden: *“it is not the origin of new solutions, but rather the context in which they are implemented that determines whether they are new and innovative”* (Roberts and King, 1996)

Oriëntatie: Wetenschap of maatschappij

Wetenschappelijk onderzoek kan verschillende oriëntaties hebben: de vraag is of het onderzoek van de TiU vooral wetenschappelijk gericht is, of dat de nadruk ligt op maatschappelijke relevantie. Om erachter te komen hoe dit voor de verschillende respondenten en hun onderzoeksgroepen is, hebben we gevraagd naar

- 1) wie hun peers zijn
- 2) de frequentie van praktijkbezoek/praktijkwerk (en door wie), en
- 3) het soort output/valorisatie.

Peers

Alle geïnterviewden beschouwen vooral de wetenschappelijke partners in hetzelfde vakgebied als hun *peers*. Bij de TPSB en Netspar maken onderzoekers hierbij nog onderscheid tussen medeonderzoekers binnen de afdeling en bij andere universiteiten. Daarnaast benoemen Tranzo, Telos, TSH, CIR, TiSEM en van den Brink (TSPB) ook maatschappelijke partners en opdrachtgevers als hun peers.

Van Ewijk: *“Mijn peers zijn meestal deels academici, maar ook vaak mensen van maatschappelijke partijen, omdat het een sector is waarbij veel wetenschappers in het veld werken.”*

Bij navraag, ziet onder andere Hendriks (TPSB) maatschappelijke partners uitdrukkelijk niet als peers.

Hendriks: *“Het betrekken van stakeholders en andere betrokkenen is ook belangrijk, maar dat zijn geen peers. We leggen wel rekenschap af aan maatschappelijke partners, maar daarmee wordt niet vergeleken, zoals bijvoorbeeld een visitatiecommissie doet.”*

Maatschappelijke partners zijn wellicht meer te beschouwen als de *extended peers* (Funtowicz en Ravetz 1993). Sommige onderzoeksgroepen, zoals CIR, de TSPB en Tranzo hebben een wetenschappelijke adviesraad en/of een maatschappelijke raad die meedenken over onderzoek en waaraan zij verantwoording afleggen op programmatisch niveau. Netspar legt op programmaniveau verantwoording af en laat zich inspireren en beoordelen door het bedrijfsleven en de overheid. Veel onderzoeksgroepen werken met stuurgroepen en adviesraden per onderzoek.

Frequentie praktijkbezoek/praktijkrelatie

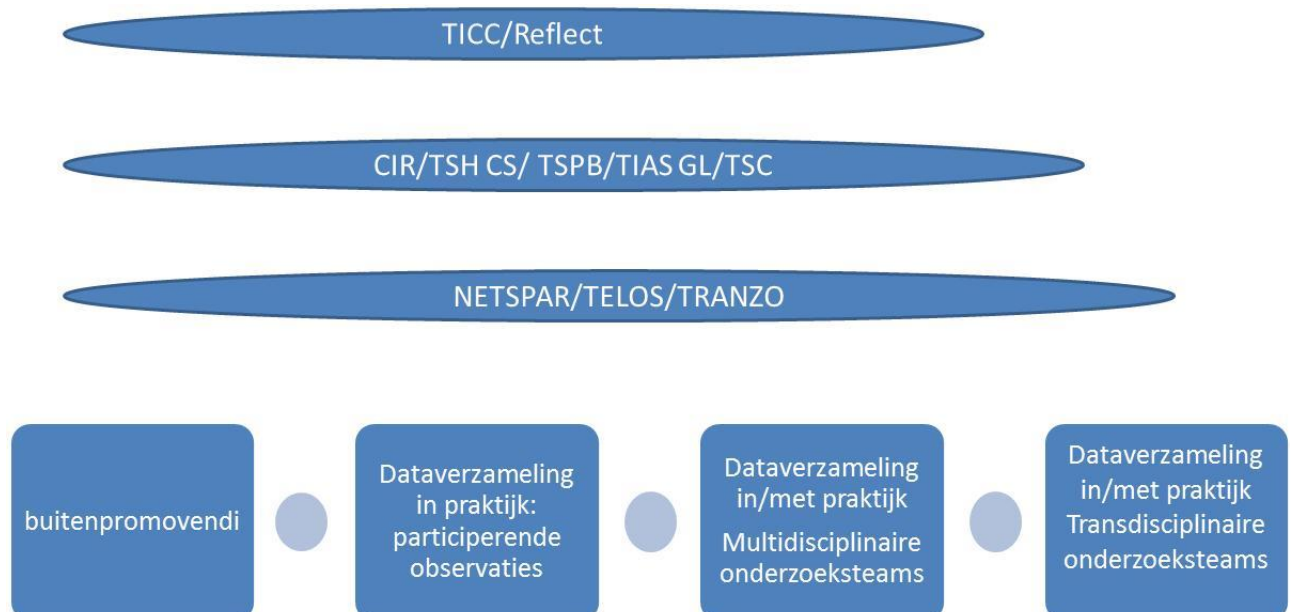
Om een beeld te krijgen van hoe samenwerking plaats vindt met maatschappelijke partners, hebben we ook gevraagd naar de werkpraktijken: zitten onderzoekers voor langere tijd in de praktijk en zo ja, wat doen zij daar? Nemen ook mensen uit de praktijk deel als onderzoekers aan het onderzoek? Zijn het vooral jonge onderzoekers die in de praktijk zitten, of ook UD's, UHD's en hoogleraren? De mate van vervlechting met de praktijk varieert wederom per onderzoeksgroep/afdeling: van buitenpromovendi tot interactieonderzoek waarin het onderzoeksteam is samengesteld uit universitair en praktijkonderzoekers. De buitenpromovendus komt bij bijna iedereen wel voor, maar interactieonderzoek met een gemengd onderzoeksteam van wetenschappers en mensen uit de praktijk is uitzonderlijk.

Leenders: *“Er zijn veel AIO’s die heel nauw met de praktijk samenwerken. Zij werken vaak aan een vraag die uit de praktijk kwam. Sommigen zitten dan ook bij de organisatie, anderen niet, anderen half-half.”*

De meest genoemde variant is dat onderzoekers in de praktijk data verzamelen en dan onderzoeksmethoden gebruiken om voor maatschappelijke partners en wetenschap relevante kennis te produceren.

Van den Born: *“Big Data en de nieuwe analyse methoden die daarvoor bestaan zijn heel belangrijk, omdat daar enorm veel data beschikbaar zijn. Je kunt dus meer data krijgen zonder de wereld ‘in’ te hoeven, maar om die kennis te kunnen toepassen moet je de werelden kennen, want anders heb je er niks aan, ken je de context niet, weet je niet welke vragen je moet stellen, etc.”*

Als we visualiseren wat de werkrelaties zijn met de praktijk – beginnend met aan de ene kant buitenpromovendi en aan het andere uiterste interactieonderzoek of wel transdisciplinair onderzoek (Wicksona et al 2006; Regeer en Bunders 2007; Hardon et al 2008), dan ziet dat er ongeveer zo uit:

Figuur 3: Werkrelaties met maatschappelijke actoren @TiU

Producten en valorisatie

De producten van het onderzoeksproces kunnen verschillend georiënteerd zijn. Alle respondenten onderscheiden duidelijke producten voor de wetenschap – zijnde peer reviewed publicaties in vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften, promoties en kennis. Maatschappelijke output is wat betreft de respondenten ‘antwoorden op maatschappelijke vragen’, en dat kunnen ideeën, instrumenten, processen of andersoortige output zijn die van invloed op de samenleving zijn (TSH, Telos, Tranzo, TLS, CIR, TSPB).

In de praktijk brengen onderzoekers daarnaast ook leerprocessen op gang en organiseren zij symposia voor maatschappelijke partijen. Bij TiasGL en Telos ligt iets minder nadruk op het ontwikkelen van wetenschappelijke kennis en het schrijven van wetenschappelijke artikelen. Op dit moment gebruikt TiasGL wetenschappelijke kennis om vragen te beantwoorden en is zij niet zozeer gericht op het ontwikkelen van nieuwe kennis. In de komende periode willen zij dat wel meer gaan doen.

Figuur 4: Oriëntatie op soort impact van social innovation@TiU

Verspreiding van kennis / valorisatie

De onderzoeksgroepen verspreiden hun producten op verschillende manieren. Op dit punt ontstond in de interviews vaak een gesprek over het verschil tussen social innovation en valorisatie. Is social innovation niet synoniem aan valorisatie, of is valorisatie toch beperkter? Onder valorisatie verstaan de geïnterviewden over het algemeen het aan de man brengen van de geproduceerde kennis verstaan, en dat kan

al in onderwijs of op conferenties, ook voor praktijkmensen. Voor sommige geïnterviewden was dit ook synoniem voor social innovation. Volgens andere is social innovation wel een vorm van kennisvalorisatie maar is valorisatie geen social innovation. Respondenten gaven twee soorten antwoorden. Het ene antwoord legde de nadruk op de productinnovatie en of dit gevolgen voor de samenleving heeft. Daarbij stelden de respondenten dat kennisvalorisatie kan zonder dat dit tot innovatie voor de samenleving leidt, zoals Wilthagen het verwoordde:

*“Social innovation is het ontwikkelen en innoveren van maatschappelijke **producten en diensten** om een oplossing of respons tot stand te brengen op een grote maatschappelijke uitdaging, die iets nieuws toevoegt wat er nog niet was. Dus social innovation is altijd kennisvalorisatie, maar je kunt kennisvalorisatie doen zonder social innovation te doen.”*(mijn nadruk, TM)

Anderen vinden social innovation niet te vergelijken met valorisatie omdat het in de manieren van samenwerken en de inrichting van de samenleving verder gaat: het is niet alleen maatschappelijke innovatie maar een systeeminnovatie, waarbij ook de universiteit innoveert in, bijvoorbeeld, haar manier van kennis produceren en in haar relatie tot andere maatschappelijke actoren. Degenen die proces- en zelfs systeeminnovatie als een essentieel onderdeel van social innovation beschouwen, zien het maken van een product dat relevant is voor de samenleving in co-creatie met die samenleving juist als social innovation. Die producten hebben impact op de manier van governance.

Mommaas: *“Het valoriseren van kennis kan gewoon kennis uit de kast halen en verkopen zijn. Maar social innovation heeft ook te maken met **hoe je kennis produceert**. Het heeft ook te maken met afrekensystemen, honoreringssystemen, onderwijssystemen, alles.”* (mijn nadruk, TM)

De laatste groep respondenten benadrukt dat valorisatie kan leiden tot social innovatie omdat innovatieve producten tot vernieuwing in de samenleving leiden maar dat valorisatie anders is dan social innovation omdat het niet per se in een interactief en innovatief proces plaats vindt. Valorisatie (en overigens ook innovatie sec) kan ook door (kennis)producten te presenteren en aan te bieden aan maatschappelijke partijen.

Kennis maken en verspreiden

Als manieren van kennis verspreiden noemen de respondenten – net als bij de producten - wetenschappelijke publicaties. Alle geïnterviewden geven aan te publiceren in wetenschappelijke journals. Netspar geeft aan sommige informatie niet in dat soort journals te kunnen publiceren, omdat de Nederlandse situatie daarbij teveel afwijkt van die van andere landen. Ook zijn multidisciplinaire journals vaak jonger en minder gewaardeerd (lagere impactfactor) dan disciplinaire tijdschriften. Andere verspreidingsmanieren die alle respondenten noemen, zijn congressen, seminars en (web)conferenties, al dan niet in samenwerking met maatschappelijke partners. Ook is het genereren van media-aandacht een instrument van valorisatie.

Een vierde manier van kennisverspreiding zijn de grijze en andere niet-wetenschappelijke publicaties: Netspar, TSH, Telos, TiasNimbis Governance Lab, CIR en TSPB noemen boeken, rapporten, papers voor de sector en beleidsvorming, brochures, artikelen, filmpje en websites als middelen voor kennisverspreiding.

TiasGL en Telos richten zich meer op de vijfde variant – de niet-wetenschappelijke publicaties -, omdat hun doelgroep een extern publiek is *“die we niet kunnen bereiken via wetenschappelijke publicaties”* (Vermeulen, TiasNimbis Governance Lab) omdat ten eerste, dat publiek die publicaties niet leest; ten tweede, de kennis te langzaam beschikbaar komt; ten derde, wetenschappelijke publicaties in *“te ingewikkelde taal”* geschreven zijn, en tot slot, de onderzoeken en onderwerpen niet altijd wetenschappelijk publicabel zijn.

Voor valorisatie en social innovation is het volgens de respondenten van belang om te netwerken en contacten te leggen. Bovendien is voor social innovation ook het delen van kennis binnen samenwerkingsverbanden belangrijk (Tranzo, CIR, TSH). Enkele onderzoekers merken wel op dat zij *‘zichzelf niet zullen gaan verkopen, maar gevonden willen worden vanwege kwaliteit’* (TiCC). Ook bijeenkomsten met opdrachtgevers om resultaten te bespreken (TSH, CIR, TiCC) en bijeenkomsten voor geïnteresseerden in de doelgroep (TSH, TiCC, TPSB) dragen bij aan valorisatie en zijn een onderdeel van social innovation.

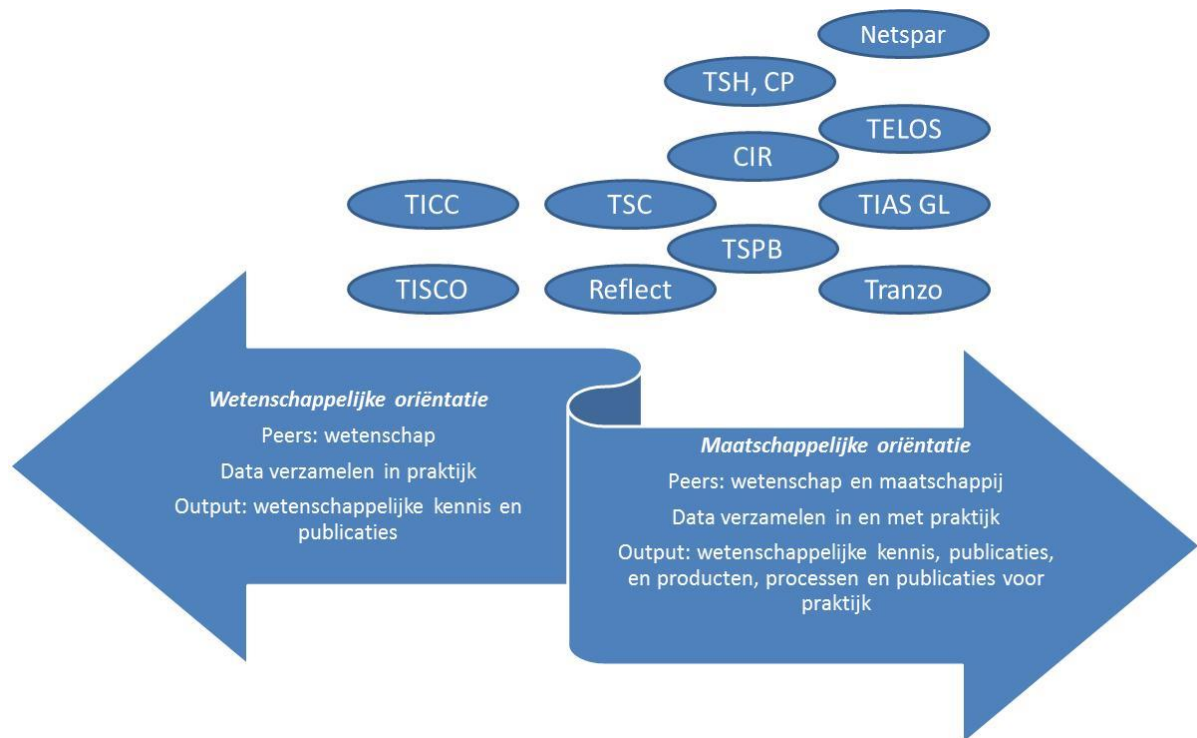
Conclusie maatschappelijke oriëntatie

De respondenten hebben verschillende oriëntaties op de samenleving. Die variëren van zeer intensieve interacties en samenwerking enerzijds tot het gespecialiseerd

willen zijn waardoor mensen de universiteit wel weten te vinden. Zowel wat betreft peers, werkrelaties en output zien we die variaties terug in de interviews: gericht op wetenschappelijke peers, in combinatie met gespecialiseerde technieken om data (al dan niet uit de samenleving) te analyseren met wetenschappelijke producten staan aan het ene uiterste van het continuüm. Aan de andere kant staan de wetenschappers die als peers naast gelijke wetenschappers ook maatschappelijke partners betrekken; die ook in samenwerkingsrelaties meer vervlochten zijn met de praktijk en ook vaker in de praktijk te vinden zijn om daar niet alleen data te verzamelen maar ze ook samen met maatschappelijke partners te analyseren en te duiden; de output van deze wetenschappers bestaat niet alleen uit wetenschappelijke producten maar resulteert ook in producten, rapporten, websites, filmpjes etc. die voor maatschappelijke partners zijn.

Nota bene: De meeste respondenten geven aan dat de maatschappelijke oriëntatie en de wetenschappelijke oriëntatie juist complementair zijn: onderzoek dat relevant is voor de samenleving is meestal ook wetenschappelijk interessant en vice versa. Desgevraagd geven de meeste geïnterviewden dan ook aan dat er een focus is op zowel de wetenschap als de maatschappij. De accenten zijn wel verschillend: zo richten Telos en Tranzo en een individuele onderzoeker van het departement management van TiSEM zich uitdrukkelijker op de samenleving dan onderzoeksgroepen zoals TiCC, dat meer wetenschappelijke georiënteerd is.

Opvallend is dat ook de groepen met een maatschappelijke oriëntatie ingebed zijn in de wetenschap en dat de groepen met een wetenschappelijke oriëntatie ook interacteren met de samenleving. Overigens geven respondenten meerdere keren aan dat dit niet betekent dat individuen of onderzoeksgroepen van alle markten thuis moeten zijn: de mix tussen wetenschappelijk en maatschappelijk georiënteerd, moet op het niveau van de universiteitsorganisatie en van onderzoeksgroepen goed zijn.

Figuur 5: Oriëntatie op wetenschap en samenleving @TiU

2. Benadering en methoden

De maatschappelijke of wetenschappelijke oriëntatie kan ook blijken uit de onderzoeksbenadering en methoden en reflectie daarop.

Agendering van onderzoeksvragen

De agendering van onderzoeksvragen kan op verschillende manieren gebeuren. Ideeën voor onderzoek ontstaan doordat verschillende mensen met elkaar praten. Er ontstaan dan “knooppunten” van wetenschappelijke interesse, maatschappelijke belangen en financieringsmogelijkheden. Het is soms lastig, geven respondenten aan, dat universiteiten en maatschappelijke partijen verschillende wensen hebben en in een verschillend tempo werken (o.a. TiCC). Bovendien vindt sociale innovatie vaak plaats door elites van onderzoeksinstituten, overheidsorganisaties en bedrijfsleven. Daarbij kan de universiteit meer aandacht besteden aan andere maatschappelijke actoren – bijvoorbeeld burgers, welzijnsorganisaties, woningcorporaties. Volgens, o.a. de TSPB en TSH liggen daar kansen voor social innovation. Ook merkt een van de respondenten op dat het al lastig is om in multidisciplinair onderzoek tot een gedeelde

onderzoeksvraag te komen, laat staan om dit samen met maatschappelijke partners te doen (TSC).

Binnen TiU bestaat een spectrum van de mate van betrokkenheid van maatschappelijke partijen bij de agendering van onderzoeksvragen. Dit spectrum loopt van puur onderzoeksgedreven, naar vraaggedreven, tot in interactie opgesteld. Soms begint het met een vraag uit de wetenschap, soms met een vraag uit de praktijk. Een aantal onderzoekers is van mening dat de wetenschappers hun werkveld het beste kennen en weten welke onderzoeksvragen er leven. Wetenschappers hebben vragen die ze willen onderzoeken. Daar zoeken ze maatschappelijke partners bij (CIR en anderen). Deze samenwerkingen kunnen later weer vervolg krijgen. “Het moet wel interessant zijn voor zowel de wetenschapper als de maatschappelijke partij”. Bij de toepassing van onderzoek zoeken onderzoekers contact met maatschappelijke partners. Wat betreft innovatie is het nodig, aldus Marius Meeus, om altijd vraaggedreven te zijn en aan te sluiten op vragen van bedrijven en uit de samenleving:

“De techniek kan alleen maar interessant zijn als die rendabel gemaakt kan worden in een of andere interactie met een vragende partij. Dus toch weer samenwerking. [...] Ik heb een aantal issues waarvan ik vind dat het het onderzoeken waard is, en daar zoek ik partijen bij.”

Bij vraaggedreven onderzoek benaderen maatschappelijke partijen wetenschappers met problemen of ideeën voor onderzoek. De wetenschappers ontwikkelen dit tot wetenschappelijk relevante onderzoeksvragen (CIR, TSC). Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om hulp van de universiteit bij de analyse van datasets van bedrijven. Voor dergelijke samenwerkingen is ook subsidie beschikbaar, omdat bedrijven er baat bij hebben. De onderzoeksvragen waar wetenschappers op ingaan hebben uiteraard te maken met hun expertise.

Het gebeurt ook dat de onderzoekers samen met maatschappelijke partijen onderzoeksvragen op stellen en samen met hen aanscherpen. Daar zijn verschillende werkvormen voor, bijvoorbeeld in een openbaar debat:

Olthuis (TSH, DC): *“De onderzoeksvraag werd in openbare debatten voor geïnteresseerden aangescherpt. Daarna werd er een plan van aanpak gemaakt*

d.m.v. overleg tussen de universiteit en het ziekenhuis, zodat het voor beide waardevol zou zijn.”

Tranzo werkt met zowel wetenschappelijke als maatschappelijke partners die in werkgroepen samen nadenken over onderzoek. Netspar stelt de onderzoeksthema's op in overleg met de sector, de overheid en de universiteit. Binnen deze thema's financiert ze onderzoeksvoorstellen van onderzoekers in overleg met de sector. Individuele partijen kunnen ideeën inbrengen 'mits deze generaliseerbaar' zijn voor anderen. Netspar doet geen onderzoek exclusief voor één organisatie.

Onderzoeksteam

Zoals we hierboven al zagen, is er een spectrum van werkrelaties met de praktijk. Dat varieert van buitenpromovendi die aan de universiteit onderzoek doen en reflecteren op hun praktijk, naar dataverzameling in de praktijk, tot data verzameling met de praktijk en een gezamenlijke reflectie op de onderzoeksmethoden, onderzoeksvragen met die praktijk. Wat de werkrelaties zijn met de praktijk, is ook weerspiegeld in de samenstelling van het onderzoeksteam op onderzoeksprojecten: is er een team dat uit disciplinaire wetenschappers bestaat? Wordt er multidisciplinair gewerkt, of is er sprake van transdisciplinair onderzoek waarbij het onderzoeksteam multidisciplinair is en daar ook maatschappelijke partners als *reflective practitioners* aan verbonden zijn? Of is er sprake van een maatschappelijk onderzoeksteam waarbij de universiteit als adviseur of als actieve actor in de praktijk optreedt?

Deze laatste twee varianten zijn zeldzaam. Alleen Telos en Tranzo werken op meer structurele basis in een gemengd onderzoeksteam waarin maatschappelijke partners ook onderzoekers zijn. Telos begeleidt in sommige gevallen maatschappelijke partijen in het verzamelen van data en, indien gewenst, bij het uitvoeren van de data-analyse. Sommigen maatschappelijke partijen willen alleen antwoorden op vragen, anderen willen ook methoden ontwikkelen. Tranzo verbindt de wetenschap en de professional bij het uitvoeren van onderzoek en zij werken met academische werkplaatsen en *science practitioners*.

Incidenteel voert de TSPB interactieonderzoek uit waarbij ook maatschappelijke partijen deel van de analyse zijn. In NICIS projecten was dit een onderdeel van het onderzoeksprogramma. Ook is bij een internationale conferentie gewerkt met *practice seminars*. Wel komt het vaak voor dat de onderzoekers

overleggen over de onderzoeksvragen, vragenlijsten, de resultaten en de methoden met sleutelfiguren voor organisatorische zaken (TSH, TSPB, Reflect, CIR). Tijdens het onderzoek is er wel intensief contact met de maatschappelijke partner. Overigens is dit ook afhankelijk van wat de opdrachtgever wil.

Hendriks: *“Het onderzoek wordt samen ontworpen. De onderzoeker blijft wel verantwoordelijk en gaat ook na of er geen bias is, bv. in het aanleveren van namen voor interviews”*.

Veelal werken de Tilburgse onderzoeksgroepen multidisciplinair. De onderzoeksteams bestaan uit onderzoekers uit verschillende disciplines.

Max Louwerse en Emiel Krahmer (TiCC): *“Er zijn bij TiCC zo’n honderd onderzoekers betrokken (incl. AIO’s) die op verschillende domeinen werken en in verschillende mate met social innovation bezig zijn”*.

Monodisciplinaire teams van onderzoekers zijn we niet tegengekomen onder de geïnterviewden. Dat is niet verrassend omdat we ook gesproken hebben met een bepaalde selectie van Tilburgse onderzoekers, maar wel goed op te merken: wellicht is multidisciplinariteit een element van de Tilburgse methode.

Methoden

Alle geïnterviewden geven aan dat de methoden van onderzoek sterk afhankelijk zijn van de onderzoeksvraag en de plaats in het onderzoeksproces. Onderzoekers in Tilburg passen allerlei vormen van kwantitatief en kwalitatief onderzoek toe. Sommige onderzoekers hebben een uitgesproken voorkeur. Zo gebruikt de TSPB voornamelijk kwalitatieve methoden omdat *“Problemen zijn in de bestuurskunde niet alleen van technische aard (begrotingen, of hoe je een snelweg aanlegt) zijn, dat is wel van belang, maar de kern van de problematiek is veel meer maatschappelijk, vanwege tegenstrijdige belangen of filosofieën. Dat is waar mensen het over oneens zijn. Dat kun je alleen begrijpen door ermee in contact te treden”* (Van den Brink, TSPB).

Zoals we hierboven zagen, is *dataverzameling in de praktijk* een veelgenoemde variant van maatschappelijk relevant onderzoek. Zeven van de

respondenten noemen de analyse van big data met behulp van kwantitatieve methoden (Netspar, TSC, TiCC, TSH, CIR, en TiasNimbis). Zij werken dan met data van bijvoorbeeld bedrijven, politie, de Kamer van Koophandel, facebook/twitter, CBS en Europese instellingen. Deze onderzoekers gebruiken methoden zoals storytelling en narrative science omdat de cijfers niet voor zich spreken. Van den Herik (TSH) en Meeus (CIR) geven aan dat visualisatie niet alles zegt. “*Er is ook nog een verhaal nodig*”. Big data zijn alleen bruikbaar als onderzoekers “*de relevante informatie uit de data halen, zodat het zijn verhaal gaat vertellen*” (Van den Herik, TSH). Onder kwalitatieve onderzoeksmethoden die onderzoekers gebruiken om data te verzamelen in de praktijk vallen ook etnografisch onderzoek, interviews, focusgroepen en andere workshops gericht op het ophalen van informatie.

Wat betreft de *dataverzameling in en met de praktijk* en verder gaande vormen van transdisciplinair onderzoek hebben onderzoekers verschillende interactieve methoden ontwikkeld. Bij die methoden loopt de mate van interactie wederom uiteen: soms vragen onderzoekers “eindgebruikers” om feedback op de vragenlijsten en surveys, bijvoorbeeld via social media (Witlhagen, TLS en Meeus, CIR). Andere onderzoekers ontwikkelden vormen waarin kennisvergaring, interventies en co-creatie van kennis samenvallen). Dit kan het geval kan zijn via ‘*(end)user involvement*’ (CIR), of bijvoorbeeld het inrichten en uitvoeren van *Communities of Practice* (TSH, TSPB) en *sensemaking* sessies, in *interactive* of *serious gaming* (TiSeM, TSPB) en *practice seminars* (TSPB, Tranzo), en *BIG DATA laboratory* (TSH). Onderzoeksmethoden waarbij de vervlechting van wetenschappelijke kennis, professionele kennis en ervaringskennis uitdrukkelijk het doel is, zijn bijvoorbeeld de Academische werkplaatsen van Tranzo en het Interactief monitoring en andere vormen van interactief onderzoek die bij Telos toepast.

Reflectie op methoden

Onderzoekers ontwikkelen meestal zelf hun onderzoeksbenaderingen en methoden en laten die nauw aansluiten bij de onderzoeksvraag. Zoals Leenders (CiR) aangeeft: “*Bij het ontwerp van het onderzoek en tijdens het onderzoek wordt nagegaan of de methode in staat is om de onderzoeksvraag te beantwoorden*”. Daarbij hoort echter voor velen ook consultatie van opdrachtgevers en respondenten om na te gaan of de methoden wel haalbaar zijn, bijvoorbeeld CIR betreft in haar *work-family balance* onderzoek betreft maatschappelijke partners om zeker te weten dat de

onderzoeksdesigns (bijvoorbeeld aantal vragenlijsten en lengte) niet belastend zijn (Meeus).

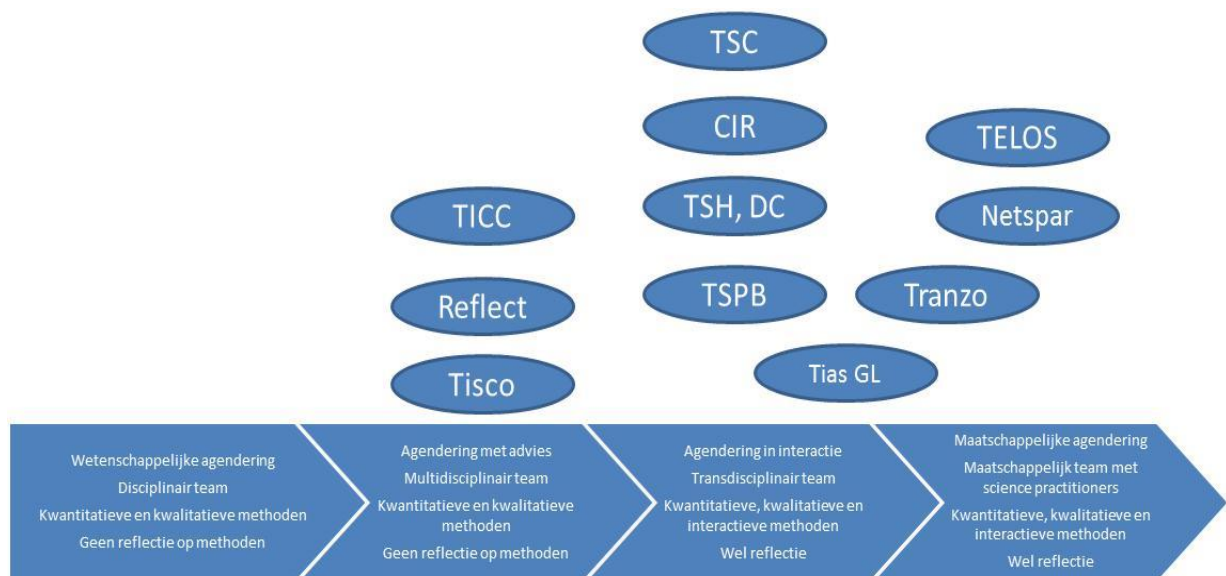
In de interviewronde hebben wij gevraagd of onderzoekers hun methoden en benadering door ontwikkelen en aanpassen naar aanleiding van interacties met maatschappelijke partners. De vraag is of de onderzoekers daarbij ook in interactie met die maatschappelijke partners reflecteren op de gebruikte methoden. Grofweg zijn hier twee antwoorden: enerzijds zijn er onderzoeksgroepen die gebruik maken van bestaande methoden, of die methoden aanpassen aan de onderzoeksvragen. Zij zijn niet gericht op het ontwikkelen van benaderingen en methoden. De respondenten van TiCC en TiasNimbaskGL geven, bijvoorbeeld, expliciet aan dat zij methoden doorgaans niet verder ontwikkelen omdat de interesse, zowel bij de onderzoekers als bij maatschappelijke partners, meer op het gebied van de inhoud ligt. Daarbij stelt TiCC dat reflectie met maatschappelijke partners in hun werkveld weinig zin heeft omdat dit juist de expertise van de universiteit is.

Vermeulen (TiasNimbask Governance Lab): *“Wij zijn geen frontrunners in de vernieuwing van methoden. Daar ligt onze interesse ook niet. Je hebt een vakgroep bij sociale wetenschappen die vooral nieuwe methoden ontwikkelt, en ver van de praktische toepassing af ligt. De wereld waarvoor wij werken willen methoden die bekend en beproefd zijn”*.

Anderzijds zijn er onderzoekers, zoals die van Netspar, Telos en Tranzo, CIR en de TSPB die wel met maatschappelijke partners reflecteren op hun werkwijze en op de toegepaste methoden omdat zij van mening zijn dat hun partners hier ook veel kennis over hebben. Tranzo organiseerde bijvoorbeeld werkgroepen van wetenschappers en partners waarin wederzijds geleerd werd. Dit gebeurt niet alleen op het niveau van de onderzoeksprojecten, maar ook op programmatisch niveau. CIR organiseert, bijvoorbeeld jaarlijks een seminar met partnerorganisatie voorafgaand aan graduation day om over onderzoeksmethodiek te praten. Onderzoekers van de TSPB reflecteren op de methoden samen met maatschappelijke partners, maar deze respondenten benadrukken ook dat het belangrijk is om de waarde van het onderzoek te bewaken.

Conclusies benaderingen en onderzoeksmethoden en reflectie

Op vier punten zijn we nagegaan of onderzoekers aan de TiU specifieke methoden toepassen voor onderzoek dat gericht is op social innovation. We vroegen hen naar de manier van onderzoeksagendering, naar de samenstelling van de onderzoeksteams, naar de onderzoeksmethoden en naar de reflectie op de onderzoeksbenadering en methoden. Grofweg zijn er drie clusters van onderzoeksgroepen. Telos, Netspar en Tranzo gaan het meest ver in het toepassen van transdisciplinair onderzoek en zij maken ook uitstapjes naar methoden waarbij de maatschappelijke partijen het onderzoek agenderen en voor een groot deel zelf uitvoeren. Het tweede cluster bestaat uit TSH, TiasNimbis Governance Lab en de TSPB. Zij voeren regelmatig interactieonderzoek uit. Het laatste cluster van onderzoeksgroepen voert veel multidisciplinair onderzoek uit waarbij zij nauw samenwerken met maatschappelijke partners, die vaak een adviserende rol hebben.

Figuur 6: Methoden en werkwijze voor/van social innovation@TiU

De respondenten van TSH, Department of Culture, Telos, TSPB en Reflect noemen overigens ook nog de waarde van een bottom-up approach. Reflect wil problemen breed analyseren om oorzaken te achterhalen en interventiedoelen scherp te stellen. Telos wil ruimte bieden aan een maatschappelijk stakeholderproces, waarbij de maatschappelijke partij eigenaar is en de wetenschapper geen scheidsrechter is. TSHDC wil ruimte bieden aan impliciete kennis van zorgverleners en deze kennis expliciet maken. TSPB wil door contact met bedrijven, organisaties en burgers wetenschappelijke kennis en reflectie samenbrengen met praktijkkennis en -ervaring.

3. Financiering

Doorgaans delen universiteiten financiering van wetenschappelijk onderzoek in drie stromen in: eerste stroom vanuit de overheid voor onderwijs en onderzoek, de tweede stroom komt vanuit onderzoeksinstellingen zoals ERC, KNAW en NWO, en het derde geldstroomonderzoek is opdrachtonderzoek vanuit maatschappelijke (publieke en private) partijen, hiertoe rekenen we ook bijzondere leerstoelen en AIO's die externen financieren. De onderzoeksgroepen waarmee we hebben gesproken, gebruiken ook allemaal in meer of mindere mate deze drie geldstromen en noemen nog een aantal meer hybride en geclusterde vormen van financiering.

NWO of Europese financiering is volgens sommige respondenten een zeer belangrijke en prestigieuze bron van inkomsten. Als het onderzoekers lukt om daar hun geld vandaan te halen, dan geeft dat veel vrijheid (Tranzo, Netspar, TSH, CIR, TiCC). Onderzoekers maken ook gebruik van meer hybride vormen van financiering waarin overheden en maatschappelijke partners samen onderzoeksprogramma's opstellen, zoals Transforum en Syntens (CIR), NICIS (samenwerking NWO en een aantal steden en ministeries) en voorheen HABIFORUM, of Porticus van de Brenninkmeijer familie (C&A) en Kennislink, een organisatie gericht op het toegankelijk maken van wetenschappelijke kennis (o.a. de TSH,DC heeft hiervan gebruik gemaakt).

Tot slot zijn er vele varianten van opdrachtonderzoek. Eén variant is dat of meerdere maatschappelijke partners betalen voor onderzoek omdat het voor hen relevant is en/of omdat het onderzoek bij hen in de organisatie wordt uitgevoerd. Dit

moeten wel onderwerpen zijn die ook relevant zijn voor de wetenschap. Hierbij maken de maatschappelijke partners meestal geen budget vrij voor wetenschappelijke publicaties omdat de maatschappelijke partner daar geen baat bij heeft. Zoals een van de geïnterviewden opmerkte: *“Degene die betaalt, betaalt doorgaans niet voor journal artikelen. Soms gebeurt dat wel, dan wordt er expliciet afgesproken dat er zowel een product voor de samenleving als een wetenschappelijk artikel uitkomt”*. Maar er zijn ook andere ervaringen waarbij maatschappelijke partnerorganisaties meebetalen aan mastertrajecten van studenten (CIR) of waarbij onderzoekers ook budget reserveren voor een wetenschappelijke publicatie.

Een tweede variant is een langlopende samenwerkingsverband. Daarin is er soms wel budget voor wetenschappelijke publicaties. Sponsorgelden is een derde variant van opdracht onderzoek. Zo investeren maatschappelijke partijen op meer structurele wijze geld in onderzoek van TiasNimbas en Netspar zonder hierbij een onderwerp te specificeren omdat zij behoefte hebben aan meer kennis. Een *framework* contract, zoals de TLS gebruikt, is ook een vierde vorm van derde geldstroom onderzoek dat op een minder incidentele basis rust. Zo’n raamcontract werkt als *“een soort strippenkaart voor maatschappelijke partijen, waarmee ze wanneer zij gebruik maken van TiU onderzoek dit kunnen financieren”* aldus Wilthagen (TLS).

4. Relatie met onderwijs

Tot slot hebben we kort verkend hoe respondenten *social innovation* zien in relatie tot onderwijs. Verschillende geïnterviewden geven aan dat de brug tussen onderzoek en onderwijs wel sterker zou kunnen. Die brug leggen onderzoekers nu vooral door onderzoek te gebruiken in de colleges – dat doen alle onderzoekers – en sommige onderzoekers verzorgen complete cursussen over het onderzoek (bijvoorbeeld bij Tranzo). De onderzoeksmethoden spelen daarbij geen hoofdrol maar de inhoudelijke aspecten. Alle onderzoekers en opleidingen werken met stages en masteronderzoek dat uitgevoerd zij uitvoeren in opdracht van maatschappelijke partners.

Voor de ontwikkeling van masters biedt social innovation een kans. Tranzo wil bijvoorbeeld een master ontwikkelen. Intensievere samenwerking met maatschappelijke partijen is voor onderwijs nuttig en kan gebruikt worden voor het verder versterken van de Tilburgse onderzoeksmethode(n) van social innovation. Enkele andere respondenten noemen dit ook en CIR wijst erop dat zij dit al toe past en daarvoor de onderwijsinnovatieprijs heeft gewonnen.

5. Conclusie: *social innovation* brug met de samenleving

In deze voorstudie zijn we nagegaan, wat er binnen TiU al is opgeschreven en verkend omtrent de gebruikte methoden van *social innovation*. De leidende vraag was in welke mate de samenwerking met de samenleving plaatsvindt en wanneer daarbij – volgens de onderzoekers zelf – sprake is van maatschappelijke innovatie. Kortom, zijn er al contouren van een Tilburgse methode te schetsen?

De relatie met de samenleving en de bijdrage die de wetenschap kan leveren aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken is integraal onderdeel van de werkwijze van de gesproken onderzoekers aan de TiU. Alle respondenten zien een rol weggelegd voor de universiteit bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Zij erkennen dat er een normatieve dimensie in onderzoek zit en schuwen die niet.

De mate waarin de onderzoekers vinden dat *social innovation* in interactie met die samenleving plaats vindt, en de mate waarin dit om verandering van de rol van de universiteit vraagt, varieert. De meeste onderzoekers zijn wel van mening dat een interactief *proces* met de samenleving nodig is – als onderdeel van hun onderzoeksmethoden - om als *product* *social innovation* te leveren. Zij leggen dus een relatie tussen het soort onderzoeksproces en het product. Het product en de werkwijze hangen nauw samen zodra onderzoek *social innovation* betreft. Die samenhang is in figuur 7 in beeld gebracht.

De respondenten variëren in de mate waarin ze zich richten op product, proces, of beiden. Sommige onderzoekers richten zich meer op het ontwikkelen van nieuwe maatschappelijke relevante producten en diensten en anderzijds zijn er onderzoekers vooral gericht op proces- of zelfs systeeminnovaties die leiden tot tweede en derde orde leren voor zowel maatschappelijke partners als de onderzoekers. Wat betreft de werkwijze (de benadering of methode) is er een variatie van toegepast onderzoek dat samen met de maatschappelijke partners wordt vormgegeven en vraaggestuurd is en waarbij end-users bevraagd en betrokken worden, tot processen van samen met maatschappelijke partners leren en reflecteren in transdisciplinaire onderzoeksteams.

Als we deze dimensies tegenover elkaar zetten in een assenstelsel (zie figuur 7) dan ontstaan er grofweg drie clusters⁷. Ten eerste is er een kleine groep

⁷ Zoals iedere indeling is ook deze tot op zekere hoogte willekeurig. Uiteraard zijn er hier ook andere indelingen mogelijk: zo kan nagegaan worden wat de maatschappelijke of wetenschappelijke oriëntatie is (hoog-laag) en die twee

onderzoekers (cluster 1) die vindt dat de universiteit zich vooral moet richten op haar corebusiness en dat is het produceren van gespecialiseerde wetenschappelijke kennis en producten – met bijbehorende oriëntatie op de wetenschap in manier van rekenschap afleggen, financiering en onderzoeksmethoden. De vernieuwingen voor de samenleving en valorisatie van kennis gaan bijna als vanzelf. Dit soort onderzoek kunnen we typeren als mode 1 wetenschap dat gekenmerkt wordt door “*hegemony of theoretical or, at any rate, experimental science; by an internally-driven taxonomy of disciplines; and by the autonomy of scientists and their host institutions, the universities*” (Nowotny et al 2003, p. 179)⁸.

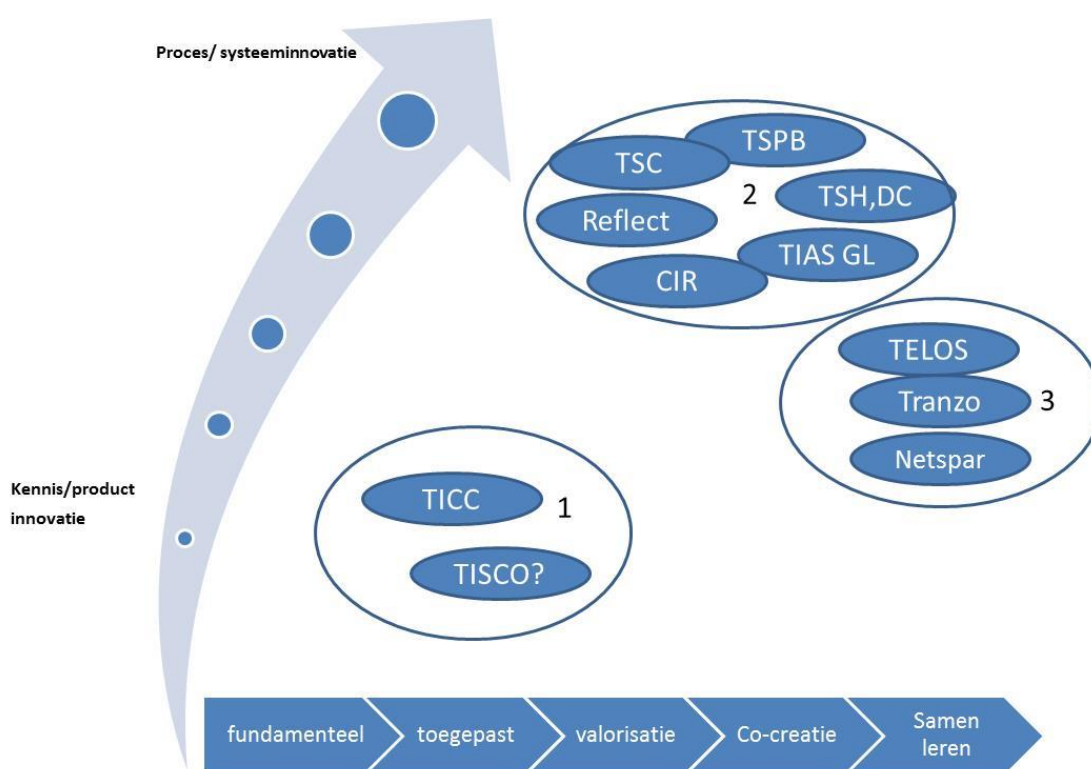
Ten tweede is er een groep onderzoekers – in dit geval de grootste groep (cluster 2) - die een nauwe samenwerking wil met de maatschappelijke partijen bij het formuleren van onderzoeksvragen, de dataverzameling (ophalen van data uit die samenleving), en ook aan maatschappelijke partijen in een vorm van *extended peer review* rekenschap wil afleggen – en dit vaak ook al doet. Deze groep onderzoekers combineert een oriëntatie op de wetenschap met die op de maatschappelijk. Zij werken vaak in de praktijk, werken samen met *reflective practitioners*, passen hun onderzoeksmethoden aan in overleg met maatschappelijke partijen en reflecteren op de rol van de universiteit of onderzoeksmethoden, hoewel dit laatste vaak niet structureel gebeurt. Bovendien levert deze groep onderzoekers vooral een bijdrage aan proces- en systeeminnovaties. Deze werkwijze vindt plaats op organisatieniveau, zo benadrukken de meeste van deze onderzoekers: niet alle individuen moeten dit allemaal doen. De financiering is vaak in de vorm van consortia waarbij geld uit de eerste, tweede en derde geldstroom gebundeld is – of waarbij de vakgroep of onderzoeksgroepen deze bronnen gebruiken. Dit cluster van onderzoekers staat met 1 been in de mode 1 onderzoekstraditie maar schuift in de richting van *Mode 2*

assen kunnen afgezet worden met een derde dimensie naar werkrelaties met de samenleving. In dit onderzoek zien we social innovation als een product (zowel als product of proces) en als proces waarbij mate van interactie en reflectiviteit met samenleving toe neemt. We blijven we dicht bij de definities van de EU van social innovation: ‘social innovation as an input (in ons schema kennisproduct/dienst) or as a result (proces/systeeminnovatie) (European Commission, 2013 p. 13).

⁸ TISCO staat hier nu bij maar het is de vraag of dat juist is. Op basis van de website van de TiU lijkt zij hier te plaatsen maar dit zou moeten worden gevalideerd bij de onderzoekers.

wetenschap die is “*socially distributed, application-oriented, trans disciplinary, and subject to multiple accountabilities* (Nowotny et al 2003).

Tot slot is er een kleinere groep onderzoekers (cluster 3) die voornamelijk een maatschappelijke oriëntatie heeft. Dit zijn vaak de groepen die geen onderwijs geven, maar vooral tweede en derdegeldstroom onderzoek uitvoeren. Ook zij vallen binnen de wetenschappelijke rekenschapsmodellen en hebben peers in de wetenschap, maar de peers in de samenleving zijn minstens even belangrijk zo niet belangrijker. Deze groep ontwikkelt en gebruikt verregaande interactieve en transdisciplinaire onderzoeksmethoden. Zij reflecteert bovendien op de meer systemische wijze op de vraag naar de rol van de universiteit in de samenleving en experimenteert daar ook mee. Dit cluster lijkt nog het meest op de mode 2 wetenschap zoals Helga Nowotny en anderen die omschrijven.

Figuur 7: contouren van Social Innovation @ TiU

Is er dus sprake van de Tilburgse Methode? Er lijken zich contouren af te tekenen waarbij de Tilburgse methode betekent dat onderzoekers de normatieve dimensie van onderzoek – zowel in inhoud als methode - erkennen. Dit zien we bij alle onderzoekers terug: de Tilburgse onderzoekers willen maatschappelijk relevante en normatieve vragen adresseren en werken daarom nauw samen met de samenleving. Bovendien leggen alle onderzoekers een relatie tussen het innovatieve product en het interactieve proces dat maatschappelijke innovatie is. Hier is wel een variatie aan te brengen tussen onderzoekers die zich meer met het product of het proces van maatschappelijke innovatie bezig houden. De grootste groep onderzoekers doet beiden (in ieder geval op onderzoeksgroepniveau). Wat betreft financieringsmodellen werken alle onderzoekers regelmatig in consortia met maatschappelijke partners en zijn er dus meerdere financieringsvormen te vinden dan alleen de traditionele opdrachtgever-opdrachtnemer relatie. Ook in onderwijs worden maatschappelijke partners betrokken.

Opvallend is dat de reflectie op de Tilburgse *methode* – op hoe onderzoekers met de samenleving interacteren om normatieve vragen te beantwoorden - incidenteel en vooral op projectniveau plaats vindt en sporadisch meer programmatisch, enkele uitzonderingen daargelaten. Toch zal een betere methode van social innovation waarschijnlijk ook tot betere resultaten leiden. Een Tilburgse methode staat of valt bij een gezamenlijke versterking van die methode en de daarbij behorende interacties met de samenleving, via onderzoek en in (methoden) onderwijs. De Tilburgse methode ontwikkelen is die methode meteen en reflectief toepassen: het ligt voor de hand om samen met maatschappelijke partners, in onderwijs en door de grenzen van disciplines van faculteiten en vakgroepen heen social innovation als Tilburgse methode te versterken.

De Tilburgse methode tot dusver in *bullets*:

- Tilburgse wetenschappers adresseren normatieve vragen uit de samenleving
- Dat doen zij samen met maatschappelijke partners.
- Als wetenschappers (normatieve) vragen uit samenleving als uitgangspunt nemen dan is vanwege het complexe en interdependente karakter van dat soort problemen een multidisciplinair antwoord nodig
- Daar is disciplinaire kennis bij nodig

- Social innovation vergt verregaande interactie met de samenleving
- De meest onderzoekers verzamelen in en met de praktijk data en gebruiken onderzoeksmethoden (vaak multidisciplinair) om maatschappelijke en wetenschappelijke relevante kennis te produceren.
- We zijn geen consultants
- NWO financiering is prestigieus en geeft veel vrijheid
- Andere hybride vormen van financiering zijn er en zijn wenselijk, zeker voor social innovation
- Social innovation is niet hetzelfde als valorisatie. Valorisatie kan leiden tot social innovation en social innovation is per definitie ook valorisatie. Het grote verschil is het proces van kennisproductie: bij social innovation is er altijd sprake van een innovatief onderzoeksproces met verregaande interactie met maatschappelijke partners.
- Social innovation komt bovenop wetenschappelijke oriëntatie en voegt extra eisen aan het onderzoek en de onderzoekers toe.

Vragen voor het verder ontwikkelen van de methode:

Social en technological innovation

- Zijn technologische innovaties makkelijk te onderscheiden van maatschappelijke innovaties of ontstaan zij in interactie, zoals nu het uitgangspunt is? Of kunnen technologische innovaties wel tot maatschappelijke innovaties leiden, maar andersom niet? Is dit een kans of bedreiging voor de Tilburgse methode?
- Hoe de product en proceskant van social innovation te laten samen vallen of elkaar te laten versterken?
- Klopt het dat Tilburg meer gericht is op de gedragskant, de sociale kant van innovaties, dan bijvoorbeeld de TU Eindhoven, en is dit onderdeel van de Tilburgse methode?
- Interacties met de samenleving en sociale innovatie vinden veelal plaats op het niveau van elites van onderzoeksinstituten, overheidsorganisaties en bedrijfsleven. De universiteit kan meer aandacht besteden aan andere

maatschappelijke actoren – bijvoorbeeld burgers, welzijnsorganisaties, woningcorporaties, en nog meer bottom-up werken. Daar liggen kansen voor (een Tilburgse normatieve aanpak) van social innovation.

Methoden

- Kan de Tilburgse methode ontwikkeld worden over de grenzen van de disciplines heen?
- Moeten hierbij niet ook meteen maatschappelijke partners en studenten betrokken worden?
- Is de Tilburgse methode verder te ontwikkelen als een vorm van transdisciplinair onderzoek?
- Hoe kan de Tilburgse methode onderwezen worden (masteronderwijs)?
- Incidenteel is er reflectie op de onderzoeksmethoden, of de rol van de universiteit en maatschappelijke partners dit gebeurt meestal op projectniveau en met name pragmatisch: om bijvoorbeeld de manier van vragenstellen aan respondenten aan te passen. Tweede en derde orde leren gebeurt veel minder vaak. Zou dat wel een onderdeel van de Tilburgse methode moeten zijn?

Universitaire organisatie

- De vraag is op welk niveau de Tilburgse methode te organiseren is: universitair, onderzoeksgroep, individueel.
- Maatschappelijke partners zijn te beschouwen als de *extended peers* maar op welk niveau willen onderzoekers ook verantwoording afleggen aan de *extended peers*?
 - Per project (stuurgroep)?
 - Programma/onderzoeksgroep (adviesraden)
 - Als universiteit in zijn geheel?

Onderwijs

- De relatie met onderwijs kan versterkt worden. Vooral voor de ontwikkeling van masters biedt social innovation een kans, niet alleen inhoudelijk maar juist ook wat betreft methodenonderwijs. Welke kansen zijn er?

Voor het vervolgonderzoek naar Social Innovation@TiU is het zaak om vanuit de hier ingezette inductieve werkwijze de dimensies van social innovation verder uit te werken en systematisch te onderzoeken. Deze voorstudie is uitdrukkelijk exploratief van aard en is niet uitputtend. Veel ontwikkelingen en inspanningen van onderzoekers aan de Tilburgse Universiteit zijn niet zichtbaar in deze voorstudie, en vele varianten van social innovation blijven uit beeld. De verkenning laat wel zien dat Tilburg University drie clusters van *social innovation* onderzoekers heeft, die overeenkomsten vertonen met mode 1 en mode 2 wetenschap, en een mengvormen daarvan. Ook geeft deze voorstudie handvatten voor de vervolgstudie om van daaruit toe te werken naar het versterken en op de kaart zetten van Social Innovation@TiU.

Referenties

- M.J.H. Cobbenhagen, Het economisch hoger onderwijs, in, id., De Tilburgse Hogeschoolgemeenschap. Tilburg: W. Bergmans, 1945, p. 15.
- European Commission (2013) *Social innovation research in the European Union Approaches, findings and future directions* Policy Review, EUR 25996 EN.
- Funtowicz, S. and J. Ravetz (1993). "Science for the Post-Normal Age." *Futures* 25(7): 735-755.
- Grin, J., en Staveren, Arienne van (2007). *Werken aan systeeminnovaties: Lessen uit de praktijk*. Assen, Van Gorcum.
- Hadorn, H., G., Hoffmann-Riem, H., Biber-Klemm, S., Grossenbacher-Mansuy, W., Joye, D., Pohl, C., Wiesmann, U., Zemp, E. (2008). *Handbook of Transdisciplinary Research*, Springer.
- Nowotny, H., P. Scott, and M. Gibbons (2003). "'Mode 2' revisited: the new production of knowledge." *Minerva* 2003(41): 179-194.
- R. Murray, J. Caulier-Grice & G. Mulgan, The Open Book of Social Innovation. The Young Foundation (2010), p. 3. <http://www.desis-clusters.org/documents/10157/12818/Murray%2C+Caulier-Grice%2C+Mulgan+%282010%29%2C+The+Book+of+Social+Innovation.pdf>
- Regeer, B., & Bunders, J. (2007). *Kenniscocreatie: samenspel tussen wetenschap & praktijk. Complexe, maatschappelijke vraagstukken transdisciplinair benaderd* (On-line ed.). Retrieved November 12, 2008, from <http://www.toekomstverkennen.nl/doc/2007/kenniscocreatie-rapport.pdf>
- Roberts, N. C. and P. J. King. 1996. *Transforming Public Policy: Dynamics of Policy Entrepreneurship and Innovation*. San Francisco: Jossey-Bass
- Rotmans, J., R. Kemp, M. van Asselt, (2001) "More evolution than revolution: transition management in public policy", *foresight*, Vol. 3 Iss: 1, pp.15 - 31
- Schön, D. (1983). *The Reflective Practitioner: how professionals think in action*, Basic Books.
- Sørensen E. and Torfing, J. (2012) *Introduction Collaborative Innovation in the Public Sector*, The Innovation Journal: Volume 17(1), 2012, article 1.
- TiU, (2013) *Position paper Social Innovation@TiU*, Tilburg.

Wickson F. A.L Carew and A.W. Russell (2006). "Transdisciplinary research: characteristics, quandaries and quality." *Futures* 2006(38): 1046–1059.

Bijlagen

Bijlage 1 Geïnterviewden

	Faculteit	Department / Onderzoeksgroep	Geïnterviewden
1	Tilburg School of Social and Behavioral Sciences (TSB)	Tranzo	Henk Garretsen
2	Tisem and TSB	Center for Innovation Research (CIR)	Marius Meeus
3	TiSEM en TSB	Center for Innovation Research (CIR)	Roger Leenders
4	TiasNimbass	TIASNimbass Governance Lab (TiasGL)	Marc Vermeulen
5	Tilburg Law School (TLS)	Reflect	Ton Wiltthagen
6	Tilburg Law School (TLS)	Tilburg School voor Politiek en Bestuur (TSPB)	Frank Hendriks
7	Tilburg Law School (TLS)	TSPB	Gabriel van den Brink
8	Tilburg Law School (TLS)	TSPB	Nicolette van Gestel
9	Tilburg School for Humanities (TSH)	Tilburg Sustainability Center (TSC)	Johan Graafland
10	Tilburg School for Humanities (TSH)	Tilburg Sustainability Center (TSC) / Telos	Hans Mommaas
11 12 13	Tilburg School for Humanities (TSH)	Tilburg Center for Cognition and Communication (TiCC)	Fons Maes, Emiel Krahmer, Max Louwerse
14	Tilburg School for Humanities (TSH)	Tilburg Center for Creative Computing	Jaap van den Herik
15	Tilburg School for Humanities (TSH)	Department of Culture studies	Gert Olthuis
16	Tilburg School for Economics and Management (TiSEM)	Department of Management Bijzonder hoogleraar Creatieve economie*	Arjan van den Born
17	Interuniversitair en publiek-privaat	Netspar	Casper van Ewijk

*In de afbeeldingen in dit document is dit departement niet meegenomen omdat we niet op onderzoeksgroepsniveau hebben kunnen analyseren.

Bijlage 2 Interviewvragenlijst

1. Onderzoeksonderwerpen
 - a. Welke onderwerpen worden onderzocht?
 - b. Wat voor soort kennis wordt verzameld?
 - c. Is het ontwerp van handelingsperspectieven ook een doel?
 - d. Hoe worden onderzoeksvragen bepaald?
 - e. Wat is de oriëntatie van het onderzoek: samenleving of onderzoek?
2. Team & samenwerking
 - a. Uit welke mensen bestaat het onderzoeksteam?
 - b. Zijn er promoties?
 - c. Zijn er reflective practioners betrokken - stellen kennisontwikkelaars kennis bij?
 - d. Op welk niveau is er samenwerking (UD, UHD, etc)?
 - e. Met welke maatschappelijke partners wordt samengewerkt en wat is hun rol?
 - f. Hoe vaak bezoeken wetenschappers de werkplek van de practitioner? Wie?
 - g. Waar moet je zitten met dit soort onderzoek?
3. Methoden
 - a. Welke methoden worden toegepast?
 - b. Zijn er externen betrokken bij het opstellen van methoden?
 - c. Wordt er binnen de groep gereflecteerd op de methoden?
 - d. Hoe transparant is het onderzoeksproces?
4. Financiering
 - a. Wie financiert dit onderzoek? Is er een business model?
 - b. Wordt er geld geclusterd?
5. Overig
 - a. Wie zijn peers?
 - b. Hoe wordt evidence/innovaties verspreidt (lokaal, regionaal, (inter)nationaal)?
Hoe succesvol is dit?
 - c. Hoe wordt social innovation gelinkt aan onderwijs? Hoe kan dit in de toekomst?
6. Welke vormen van maatschappelijke samenwerking zijn *geen* social innovation?

Code-Filter: All

HU: social innovation @TIU

File: [H:\onderzoek\social innovation\analyse\social innovation @TIU.hpr7]

Edited by: Super

Date/Time: 2014-02-04 13:03:07

brug tussen wetenschap en samenleving

cocreatie

gericht op mensen

mondisciplinair versus multidisciplinair

SI- veranderen organisatie en samenwerking

SI- veranderen samenleving

SI - meer dan valorisatie

SI - product of proces

SI - brug fundamenteel en toegepast onderzoek

SI - moet door onderzoekers gedaan worden

SI - mutlidisciplinair

SI - reflectief

SI - user based innovatie

SI is meer dan consultancy